

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВ

**І.О. Лютій, д-р екон. наук, проф., О.М. Юрчук,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка**

Економічна наука та практика управління функціонуванням і розвитком банківської системи єдиного підходу до визначення фінансової стійкості банків досі не виробили. Очевидно, що життєздатність банківської системи – невід’ємної частини економіки держави – обумовлена комплексом процесів, які відбуваються в країні відповідно до її загальноекономічного і соціально-політичного становища. Тому оцінка фінансової стійкості банків – структурних елементів такої складної системи як банківська – повинна передбачати врахування макроекономічних, політичних, ринкових, правових, соціальних та інших факторів і ризиків, які можуть досить суттєво впливати на економічну стратегію та результати діяльності банків на ринку фінансових послуг.

Як критерії фінансової стійкості банку часто використовуються економічні нормативи, встановлені регулятивними органами. При цьому застосовуються методики оцінки фінансового стану банку, створені за рекомендаціями НБУ, Базельського комітету з банківського нагляду, Світового банку, провідних консалтингових компаній, науковців тощо. Проте факт дотримання певних нормативів не завжди дозволяє зробити обґрунтовані висновки щодо фінансової стійкості банку. Банківська система України загалом стабільно дотримується заданих нормативів. Так, рівень адекватності регулятивного капіталу банківської системи (співвідношення власних коштів банків до активів, зважених за ступенем ризику) вже декілька років становить 15-17 %, що значно вище рекомендацій Базельського комітету.

Рівень достатності капіталу вітчизняного банківського сектора є досить високим серед країн, які знаходяться на етапі розвитку своїх банківських систем. Порівняно високою є й частка банківського капіталу в активах. Проте середній індекс фінансової сили українських банків, розрахований рейтинговим агентством Moody’s як певний рівень внутрішньої надійності та стабільності банків (без урахування зовнішніх кредитних ризиків), є одним з найнижчих серед цих країн – лише 8,3 (зі 100 можливих) в 2004 р. Як свідчить проведений нами аналіз, однією з вагомих причин такого становища є значна частка проблемних кредитів у портфелі банків – в 2004 р. вона була однією з найбільших серед банків цих країн.

Розвиток банків, підвищення їх конкурентоспроможності неможливі без зміцнення довіри до них з боку інвесторів. Необхідна умова цього процесу – широка доступність, достовірність і зрозумілість інформації щодо результатів діяльності банків. НБУ зобов’язав банки регулярно публікувати інформацію про свою діяльність, проте й досі банківська система залишається досить закритою сферою, доступ до детальної достовірної інформації про можливості якої є обмеженим для широкої громадськості. Тому потенційні клієнти свої уявлення про певний банк часто формують не на основі глибокого аналізу економічних показників з результатами його діяльності, а в процесі узагальнення вже існуючих, іноді хибних, думок і публікацій про установу.

Вочевидь, це не кращий спосіб вибору контрагентами найбільш стійкого банку, фінансовий стан якого не викликає сумнівів.

В країнах з ринковою економікою для узагальненої характеристики місця банку на ринку фінансових послуг, його платоспроможності, прибутковості, надійності тощо прийнято застосовувати порівняльні (рейтингові) інтегральні оцінки. В Україні подібні системи використовуються мало. До того ж, серед науковців і фахівців банківської справи не існує єдиної думки щодо показників та методології застосування рейтингових систем. Нині лише незначна частина банків отримали рейтинги міжнародних рейтингових агентств, що, як правило, оцінюють кредитні рейтинги або рейтинги боргових зобов'язань чи певних фінансових інструментів.

Рейтинги банків визначаються, зокрема, в проекті “Український фінансовий сервер” за даними Асоціації українських банків. Вагома перевага проекту – публічність рейтингів, які доступні будь-якому користувачу мережі Інтернет. Але комплексна оцінка не проводиться – тут рейтинги є звичайними списками банків, відсортованих у порядку зменшення одного з показників (капітал, статутний капітал, фінансовий результат) або коефіцієнтів (ліквідності, рентабельності тощо). Такий спрощений підхід, як свідчить дослідження, дає оцінки, неадекватні реальному стану банків.

Запроваджена НБУ система CAMELS має бути досить надійною, адже використовує широку множину економічних показників та результатів аудиторських досліджень банків. Проте вона є не публічною системою і, за своєю специфікою, не може бути оперативною.

Проведене дослідження свідчить, що задача регулярного визначення об'єктивних рейтингів фінансової стійкості банків на основі реальних економічних показників, що характеризують їх діяльність, є досить актуальною і дозволить отримати досить ефективний інструмент інтегрованої оцінки банківських установ. Для реалізації цієї задачі нами проводяться дослідження сутності категорії “фінансова стійкість” банків та її основних чинників з метою створення економіко-математичної моделі та методики оперативного (дистанційного) визначення рейтингу фінансової стійкості банків і класифікації банків за рівнем їх фінансової стійкості. Вирішення цієї задачі, на нашу думку, сприятиме підвищенню фінансової стійкості кожного окремого банку і забезпеченню фінансової стабільності банківської системи України.